

Examen geschiedenis 2007

VWO

Examens maken is een (moeilijk) vak. Geschiedenis-examens maken is een heel moeilijk vak. Het forum van de VGN-site getuigt daar elk jaar opnieuw van. Maar het mag wel eens gezegd worden dat het natuurlijk gemakkelijk is kritiek te leveren als je eigen toetsen geen ander publiek hebben dan de leerlingen die ze maken. Zijn onze eigen toetsen en schoolonderzoeken wel zo doorwrocht en didactisch verantwoord? De meesten van ons zullen het nooit weten. Dus past de recensent van het laatstgemaakte examen enige bescheidenheid. Maar dan ook niet meer dan dat!

Om met een algemene indruk te beginnen: wat was het veel! Dat gold met name voor het schrijfwerk, maar zeker ook voor de grote lappen tekst waar de arme kandidaten zich doorheen moesten worstelen. Niet iedereen is een Elise van Calcar! Gelukkig voor hen dat de executie zich in de ochtend afspeelde, want de temperaturen liepen na twaalfen behoorlijk op en dat is in zo'n kwalijk riekende gymzaal meestal geen onverdeeld genoegen. Voor latere historici zal het examenprotocol een duidelijke bron vormen; de vertrektijden (bijna iedereen om 12.00 uur) zeggen genoeg. De vraag is alleen of deze bron wel representatief is. Kijkt u in het antwoordmodel!

Veel geschiedenisdocenten zijn gesteld op een zekere spreiding van de stof over de vragen. Wat Nederlands-

Indië betreft kwamen zij daarbij redelijk aan hun trekken. Wat 'Kind en Burger' aangaat was dat minder het geval. Veel opdrachten golden het patriotse en liberale gedachtengoed over het onderwijs, terwijl zulke belangrijke onderwerpen als de strijd om het algemeen kiesrecht en de sociale kwestie bleven liggen. En het waren nu juist deze zaken die 'Kind en Burger' voor het mannelijk gedeelte van mijn leerlingen, gelukkig een minderheid, nog een beetje te pruimen maakten. Want een succesnummer was dit onderwerp niet. Wat verder in algemene zin opviel was het ontbreken van bronvermeldingen. Niet dat zoiets ten nadele werkte van de kandidaten (behalve dan bij vraag 22), maar het staat wel een beetje slordig, zeker voor een publiek dat geacht wordt binnenkort een wetenschappelijke opleiding te beginnen. En nu we het toch over de bronnen hebben: de volgende keer weer de regelnummering terug graag, zeker als er weer zoveel gepend moet worden. Gelukkig was er als goedmakertje, maar hier ben ik heel persoonlijk, geen essay of stelopdracht opgenomen in het examen. Niet dat ik daar zo op tegen ben maar het was altijd een ramp om te corrigeren en van mij hoeft en dergelijk zwoegonderdeel niet meer terug te komen. Nodeloos ingewikkeld vond ik vraag 9. Daar was een gedeelte te vinden van een tekst van Elise van Calcar over het onderwijs aan meisjes. Op zich een leuke bron. Maar niet als je moet beoordelen of die representatief is voor de opvat-

Gebruik bron 3.

Stel: je doet onderzoek naar de opvattingen van ondernemers rond 1870 en je vindt deze tekst. Bij deze bron horen twee belangrijke feiten:

1 De prijsvraag is uitgeschreven door het bestuur van de 'Vereniging ter bevordering van Fabriek- en Handwerksnijverheid in Nederland'.

2 Het bestuur geeft de inzending van Elise van Calcar de eerste prijs.

Je vraagt je af in hoeverre je de gegevens in deze bron als representatief kunt beschouwen.

Leg telkens met een argument uit, waarom je de gegevens uit de bron

- enerzijds wél als representatief en
- anderzijds niet als representatief kunt beschouwen.

Examen vwo, vraag 9.

tingen van ondernemers over - ja, waarover eigenlijk? - rond 1870. Veel van mijn leerlingen raakten hier het spoor bijster en naar ik vrees ook hun docent. Want het verband tussen die twee onderwerpen, opvattingen van ondernemers en het onderwijs aan meisjes, was wel heel dun. Het antwoord was eerder te vinden in de bijgeleverde feiten in het vragenboekje dan in de bron zelf. En ja, in dit jaar hebben de bronnen het gedaan; ook vraag 23 klopte niet. In de eerste plaats ontbrak het jaar van verschijnen, waardoor het in principe moeilijk was iets te zeggen over continuïteit of verandering. En verder gaf het materiaal maar weinig antwoord op de vraag. Een ander storend element

vormde opdracht 10 die niet te beantwoorden viel als je niet wist wat *sociale mobiliteit* betekende. Volgens mij is dat een sociologisch begrip dat veel van mijn leerlingen op een dwaalspoor bracht: er waren er nogal wat die het woord mobiliteit verbonden met vervoer en transport.

Tot slot wil ik de examenmakers opnieuw in bescherming nemen: veel? ja!, maar moeilijk was het zeker niet. De vele klachten die bij het LAKS binnenkwamen waren dan ook zeker niet terecht.

Ger van der Drift

HAVO

Dit examen was het eerste examen waarin de oriëntatiekennis van De Rooy gebruikt mocht worden. In de stofomschrijving van 'Nederland(ers) en Nederlands-Indië' wordt die immers genoemd. Dus was ik nieuwsgierig of er iets van terug te vinden zou zijn in het examen.

Het eerste wat me opviel toen ik het examen open-sloeg, was de lay-out: grotere en andere - schreefloze - letters. Dat leest prettiger en is overzichtelijker voor de kandidaat én de examiner. Ook was het opstel weg, zoals was aangekondigd, en waren er daardoor iets meer vragen. Mijn weddenschap met de klassen had ik ook gewonnen: er zat inderdaad een spotprent van Albert Hahn bij de bronnen. En laat het nou ook nog eens die prent zijn die ik in de klas had gebruikt! Verder was de vraag over bruikbaarheid, betrouwbaarheid of representativiteit van een bron - steeds het weggevertje op de laatste examens - verdwenen. In plaats daarvan moesten de kandidaten een aantal malen een bewering met behulp van een bron onderbouwen, zoals in vraag 8, 9 en 26. Dus eigenlijk beoordelen hoe bruikbaar de bron is voor een bepaalde uitspraak. Maar dan wel op basis van kennis. En dat is andere jaren wel eens anders geweest. Verder viel me op dat er geen a- en b-vragen waren. Nu gaven liggende streepjes de verschillende onderdelen van de vragen aan. Dat zou wel eens voor verwarring kunnen gaan zorgen. De vragen waren, tenslotte, keurig over de examenstof verdeeld. Maar de kandidaten hoefden (nog) geen oriëntatiekennis toe te passen. De eerste indruk: dit examen zou goed te maken moeten zijn.

Toen ik het examen zelf had gemaakt en vervolgens met het correctievoorschrift nakeek, kwam ik toch een paar rare dingen tegen. Zoals bij vraag 6. Daar werd gevraagd waarom de Schoolwet van 1806 pas in dat jaar effect kon hebben en dan moesten de kandidaten antwoorden dat Nederland toen een krachtig nationaal bestuur kreeg, omdat het een eenheidsstaat was geworden. In de stofomschrijving staat over 1806 dat toen de politieke situatie in ons land enigszins gestabiliseerd was. Dat is iets anders dan in het correctievoorschrift staat. Dus was het beter geweest te vragen waarom de eerste Schoolwet pas na 1798 tot stand kwam. De meeste leerlingen hebben de vraag overigens ook zo gelezen en antwoorden over de eenheidsstaat van 1798 heb ik dus ook goed gerekend. Het eerste deel van vraag 7 was toch weer tekstverklaren: geef per gedichtje de inhoud van het advies weer. Hier wordt leesvaardigheid beoordeeld en dat is geen historische vaardigheid. De leerling hoeft hier niets te weten. Vraag 8 bleek door de ontkennende vraagstelling toch lastig te maken en te beoordelen. Veel leerlingen hadden er moeite mee. Ook hier wordt dan eigenlijk iets anders beoordeeld dan historisch kennis en vaardigheden. Veel antwoorden waren mogelijk, maar door die lastige formulering raakte ik zelf ook af en toe de kluts kwijt bij het nakijken.

En dan vraag 9. Hier moesten de kandidaten met behulp van een tabel concluderen dat de Schoolwetten van 1806 en 1879 geen effect in Werkhoven hebben gehad. De tabel gaat over het aantal leerlingen, maar eerlijk gezegd denk ik bij die schoolwetten toch het meest aan de modernisering van het onderwijs.

bron 9

Een foto uit 1920. Een vriend van de familie Moolenaar (rechts) schaakt met de Chinese kok (links) op de veranda

Gebruik bron 9.

Je gebruikt deze foto bij een werkstuk over Nederlands-Indië. Je kiest ervoor de foto bij het hoofdstuk Tempo Doeloe te plaatsen.

Leg deze keuze uit door:

- eerst een kenmerk te noemen van 'tempo doeloe' en
- daarmee uit te leggen waarom deze foto daarbij past.

Examen havo, vraag 22.

Bovendien zijn er geen cijfers beschikbaar van vóór 1806. Wat zouden de leerlingen ervan maken? De meeste legden wél een relatie tussen de wetten en het (dalende) schoolbezoek. Dus mijn leerlingen deden het beter dan ik! Eén kandidaat merkte op dat hij op grond van deze bron met cijfers vanaf 1840 niets kon zeggen over de effectiviteit van de schoolwet van 1806. En daar had hij natuurlijk gelijk in. Vraag 17 ging over het verbod aan Indische vorsten om grond aan Europese ondernemingen te verkopen. Dit is een stapelvraag en die zouden we niet meer doen! (Deze zin heb ik uit de bespreking van verleden jaar overgenomen) Bovendien kunnen de streepjes aanleiding geven tot misverstanden bij het nakijken. Waarom bij meerdere onderdelen geen a, b en c? Het

derde onderdeel van deze vraag stond overigens niet in de stofomschrijving en bij het laatste onderdeel zijn veel meer mogelijkheden goed dan het correctievoorschrift geeft. Kortom, een hopeloze vraag die overigens door de meeste leerlingen wel behoorlijk gemaakt is. Maar dat zegt natuurlijk niets over de kwaliteit van de vraag.

Het tweede deel van vraag 18, over waarom het Cultuurstelsel werd ingevoerd, was kinderlijk eenvoudig en had geen relatie met het eerste deel van de vraag. Toch ziet de vraag er, door de verwijzing naar de Java-oorlog, onnodig ingewikkeld uit.

Bij vraag 22, over Tempo Doeloe, verwachtte ik dat de meeste kandidaten anders dan in het correctie-

voorschrift staat, meer de nadruk op 'harmonie' dan op 'geïdealiseerd' zullen leggen. Maar is, als ze niet vermelden dat het hier maar om schijn ging, dat antwoord ook fout?

In de stofomschrijving staat bij Tempo Doeloe dat het om een geromantiseerde voorstelling van het verleden is. De meesten van mijn kandidaten antwoordden met 'harmonieus samenleven' en dat heb ik goed gerekend. Verder verwachtte ik dat veel kandidaten de fout in zouden gaan bij vraag 23, waar ze moesten bepalen welke foto uit 1930 was, omdat ze zullen redeneren: in de loop van de twintigste eeuw vervreemden de Nederlanders steeds meer van de Indonesische bevolking en dat zie je in bron 11. Zet je de leerlingen met zo'n bron eigenlijk niet op het verkeerd been? En ik kreeg gelijk: veel leerlingen antwoordden als hierboven. Stof begrepen, maar de vraag niet en daarom geen punten. Trouwens: als leerlingen zouden antwoorden: bron 10, omdat de mannen op de foto moderne zomerpakken dragen, moet ik dat dan fout rekenen? Eén leerling doet dat en die heeft van mij twee punten gekregen. Zijn antwoord getuigt van historisch besef. De Raad van Nederlands-Indië, wordt overigens niet in de stofomschrijving genoemd. De meeste leerlingen zullen Volksraad hebben gelezen, maar maak je de leerlingen die wel goed lezen, zo niet onzeker?

Vraag 21 ging wel over de Volksraad. Er waren hier vier punten te krijgen, maar die konden de leerlingen nooit krijgen. Want op de vraag naar de samenstelling van de Volksraad moesten ze twee zaken noemen, terwijl er noch over de benoeming, noch over verkiezing iets in de stofomschrijving staat. Alleen

iets over ongelijke zetelverdeling voor de verschillende bevolkingsgroepen. Bovendien wordt in de vraag niet expliciet naar die twee aspecten gevraagd. Slordig geformuleerde vraag dus. Geen van mijn leerlingen haalde hier dus meer dan drie punten. Ook in vraag 25 zit een onzorgvuldigheid: in de stofomschrijving wordt geen voorbeeld gegeven van de politiek van non-coöperatie van Soekarno. Dus wat konden de leerlingen hier dan antwoorden? Als ze opgeschreven dat Soekarno en zijn aanhangers niet meer samenwerkten met de Nederlanders, heb ik dat goed gerekend. Bij vraag 26 over de Bersiap-periode, daar was ieder citaat bijna goed. Dus deze vraag was te makkelijk; veel leerlingen haalden hier een maximale score.

Ten slotte de laatste vraag, over kenmerken van het moderne imperialisme in het naoorlogse Nieuw-Guinea-beleid. Noem je zoiets niet een anachronisme? En dan: de leerlingen kunnen alleen het maximale aantal punten krijgen, als ze twee keer hetzelfde opschrijven. Bij kenmerk van moderne imperialisme: 'beschaving brengen' om dan vervolgens op te schrijven: 'de Nederlanders wilden beschaving brengen in Nieuw-Guinea'.

Uiteindelijk bleek mijn eerste indruk bevestigd: dit examen was goed te maken. Jammer dat er toch weer slordigheidfoutjes ingeslopen zijn, waardoor het predikaat 'goed' niet verstrekt kan worden.

Hans Pols

VMBO

Mijn algemene indruk was dat het examen erg gemakkelijk was. Als wij van leerlingen van de theoretische leerweg een behoorlijk niveau verwachten en hen daar ook op voorbereiden dan valt het niveau nogal tegen. De opmerking van Huub Kürstjens van het Cito daarop was dat zij gebonden zijn aan de voorwaarden van het Cevo, die stelt dat het examen vmbo-t voor vijftig procent overlap moet hebben met de kaderberoepsgericht leerweg. Ik vind dat betreurenswaardig. Gelukkig zaten er ook nog enkele vragen bij die onze leerlingen aanzetten tot dieper nadenken.

Vragen uit dit examen die mijns inziens te gemakkelijk waren onder andere de vraag over de vermelding van een politieke leider bij bron 2 en een vraag over welke Europese instelling er op de foto te zien is. Bij vraag 20 werd gevraagd drie van de zeven stellingen te noemen die betrekking hadden op een rechtszaak. Dit zijn vragen die zo simpel zijn dat ik van mening ben dat zelfs een basis-leerling ze zonder problemen zou invullen. Ik ben bang dat leerlingen een vak als geschiedenis zo niet eens meer serieus nemen. Over het onderwerp Indonesië werden eveneens bijzonder makkelijke vragen gesteld, zoals over welke de juiste

Examen vmbo, vraag 28.

Deze spotprent werd in 1905 gemaakt nadat koningin Wilhelmina een hoge militaire onderscheiding had uitgereikt aan generaal Van Heutsz. Van Heutsz was onder andere bekend geworden door zijn manier van optreden in de Atjeh-oorlog. De spotprent kreeg als titel 'slagersmedaille'.

Gebruik bron 16.

Is de tekenaar het **wel** of **niet** eens met de uitreiking van deze hoge militaire onderscheiding aan Van Heutsz? Verklaar je keuze met behulp van de bron.

Doe het zo:

De tekenaar is het **wel/niet** (maak een keuze) eens met deze uitreiking, want ... (geef een verklaring).

route naar Indonesië zou zijn en de gevolgen van het cultuurstelsel. Hoe kan het overigens dat er steeds over Indonesië wordt gerept, terwijl dit nog niet eens bestond?

Binnen het vmbo zijn er veel leerlingen met een taalachterstand. De vraagstelling kan dan nogal eens als obstakel worden beschouwd, waardoor het examen voor velen van hen als te zwaar wordt ervaren. Vooral de vragen aan het einde van het examen bevatten lastige woorden, zoals excuuskwestie in vraag 41 en geweten in vraag 42. Bij de laatste dachten veel leerlingen aan het werkwoord 'weten'.

Een ander onderwerp was de geschiedenis van de staatsinrichting van Nederland. Een belangrijk onderdeel van deze stof is de revolutie van 1848, door docenten dan ook uitvoerig behandeld. Vandaar dat de eerste vraag de leerling behoorlijk op het verkeerde been zette: welke betoging van arbeiders ging vooraf aan de revolutie van Thorbecke en welke opschudding veroorzaakte die? Sommige leerlingen konden nog enigszins een vertwijfeld antwoord geven in de goede richting, maar de meesten zaten er toch ver naast.

Het examen bevatte ook nogal wat vragen die vrij breed geïnterpreteerd konden worden. Zoals de vraag over de voor- en nadelen van het Poolse lidmaatschap van de EU voor de Nederlandse economie. Met deze vraag kon je veel kanten op: gevolgen voor de consumenten en het bedrijfsleven, voor de werkgelegenheid, etcetera. Ook de vragen over de gevolgen van het cultuurstelsel waren voor leerlingen niet erg

moeilijk en konden ze eveneens ruim interpreteren. Bovendien zorgde de vraag over het voordeel voor de Indonesische bevolking voor een discussie: kun je met zo veel nadelen überhaupt nog wel spreken van een voordeel voor de Indonesische bevolking?

Een vraag waarbij naar de mening wordt gevraagd komt ieder jaar wel één of twee keer voor en kan door de gemiddelde leerling vrij eenvoudig worden beantwoord. In dit geval moest er een politiek of juridisch argument gegeven worden of levenslang gestraften wel of niet dezelfde grondrechten moet krijgen als de rest van de burgers. Ook hier kunnen leerlingen veel kanten mee uit.

Maar er waren ook heel goede vragen. Zeker wat betreft het inzicht van de leerling over de gewetenskwestie van Van Heutz als slager van de Atjeh-oorlog en de standplaatsgebondenheid bij een vraag over een eenvoudige machine, die, zoals de in de bron duidelijk naar voren gebrachte boodschap, zelfs door een Javaan bediend kon worden. De eerste vraag konden de meeste leerlingen nog wel begrijpen, met de laatste hadden ze nogal wat moeite. Zij zagen vooral een onderdanige en nederige Javaan.

Kortom, het examen was voor de meesten niet moeilijk en er werd ruim voldoende gescoord. De vragen waren duidelijk geformuleerd en de bronnen waren van uitstekende kwaliteit, maar hopelijk is het examen volgend jaar toch iets meer op theoretisch niveau.

Martijn Strobos